

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
T Ü R K T A R İ H K U R U M U Y A Y I N L A R I

Dizi X – Sayı 21

KAZAKİSTAN TARİHİ

MAKALELER

ANKARA-2007

KAZAK HALKININ ETNİK YAPISI

O. İSMAGULOV

Şu an Kazak halkı 10 milyonun üzerinde nüfusa sahip ve yedi milyonu Kazakistan'da yaşıyor. Toplam nüfusun %43,5'i 0-14, %48,7'si 15-59 yaş arasında, %7,8'i 60 yaş üzerindedir. Erkeklerin sayısı nüfusun yüzde 47,8'ini, kadınlar yüzde 51,2'sini oluşturur. Kazak nüfusun yaş ortalaması 24,6'dır.

Kazaklar şimdi, coğrafi olarak Asya'nın Avrupa'yla birleştiği yerde bulunan ve doğuda Altay Dağlarından batıda Hazar Denizi'ne kadar uzanan ve toplam alanı 1.049.150 milkmare olan tarihi topraklarında yerleşiktir.

Tarihsel olarak Kazaklar genetik kaynaklarının kendine özgü özellikleri ve doğal tipolojik görünüşleri, kendilerine özgü orijinal kültürel özellikleri ve dilleri ile kendileri ayrı bir etnik topluluk oluşturmaktadır.

Kazakların geçmiş dönemlerden gelen geleneksel ve hakim olan ekonomileri ve yaşam biçimleri, çevre koşullarına bağlı olarak her zaman değişik tür tarımla birleşmiş olan göçebe yaşam biçimidir. Buna uygun olarak onların ve öncüllerinin bölgeye yerleşim biçimleri keçe çadırlar ve diğer bu tür zemin yerleşimleridir.

Antropolojik olarak Kazaklar, melez turanoid (Güney Sibiryalı) bir ırktır ve erkeklerin ortalama boyu 162,2 cm., kadınların ise ortalama boyu 153,6 cm.'dir. Buna göre ortalama ağırlık erkeklerde 71,5 kg., kadınlarda 58,4 kg.'dir. Geniş kafalı (kafa göstergesi 85,0), braksefal olarak tanımlanan kafa yapısına sahiptir; delta endeksi (D 110 14, 2999). Elin alt derisi bakımından (1c8,02) Cammin endeksi ile; üst kesici dişlerde scapula şekli ile belirgin (I 1-2%49,7), ve altı adet, alt azı dişi (M1 %13,8)'dir. O (1) kan gruplarının hakim olan sıklığı %34 ve A (II) ve B (III) kan gruplarının dengeli sıklıkları, başka bir deyişle sırası ile %28,5 ve %29,5, negatif "rh" faktörünün düşük sıklığı %3 ve orta ölçüde bir doğurganlık sayısı (F=0,00213 ±0,0006) ile karakterize edilir.

Dil ilişkisi bakımından Kazak dili Altay ailesinin Türk grubunun Kıpçak alt grubunun Kıpçak-Nogay bölümüne aittir.

İnanç olarak Kazaklar Sünnî Müslümandır, ama ona kutsal öğelerin Tengri ve Tanrıça Umay olduğu eski dinî inanç şekillerinden kimi unsurları da muhafaza etmişlerdir.

Kavim adı "Kazak" genellikle 'kazak' (beyaz kaz) veya 'kaz sak' (gerçek Saka) kelimelerini çağrıştırır. Buradaki boyların tarihinde bu tabir bazen 'Özbek-Kazak' şeklinde bir kelime terkiibiyle kullanıldı. Kazak kelimesinin özel bir kavim adı olarak sistematik şekilde kullanımı Geç Ortaçağ dönemi yazılı kaynaklarında geçer. XVIII. yy'da başlayıp XX. yy.'ın 20'li yıllarına kadar Kazaklar kısaca Kırgız veya Kırgız-Kayzak diye adlandırıldılar; asıl Kırgızları ise Karakırgız veya Yabanitaş Kırgız denildi. Fakat insanların her şeyleriyle tam etnik oluşumunun beyanı ile onların kaynaklardaki oturmamış isimlerinin belirşini birbirinden ayırmak gerekir.

Kazaklarda görülen özgün kültürel-tarihî toplum, bilimin belirlediği kadarıyla, yüzyıllar ve binyıllar boyunca şekillendi ve gelişti. Bunun tarafsız çalışılması pek çok bilim dalının ve birkaç nesil bilim adamının araştırmalarıyla yürütüldü. Kazak halkının etnik şekillenmesinin kaynak çalışması oldukça karmaşıktır ve sadece Kazakistan'ın değil, aynı zamanda bu coğrafyada yaşayan sakinlerin etnik oluşumunun, sürekli olarak hareket ettikleri bütün Avrasya ölçüsündeki çevre bölgeler bakımından da derinlemesine araştırılması gereklidir.

Kazak halkının etnogenetik yapısı ile bağlantılı meselelerin etnik ve öz bir şekilde ifade edilmesi için Kazak halkının tarihsel-kültürel gelişmesinin geçmişten günümüze kadar uyumlu düzlemlerde incelenmesi gerekir. Bunun yanı sıra belli olayları biyo-sosyal bütünlük ve somut bir biyolojik tarafın, coğrafi çevredeki insanlar tarafından gerçekleştirilen ekonomik-kültürel faaliyet ile sürekli etkileşen toplumsal iletişim açısından, tarihi dinamikler içinde incelenmesi de gereklidir. Ancak, nispeten kısa bir makale çerçevesinde etnogenetik yapının özelliklerinin kapsamlı bir şekilde ortaya konulması çok kolay değildir.

Bilindiği gibi, bölgemizin eski kültürel-tarihsel gelişme döneminde Geç Paleolitik Dönem'e ait Güney Kazakistan, Balkaş'ın kuzey kısmı, Doğu Kazakistan, Mangışlak ve diğer alanlarda birçok

önemli merkeze sahiptir. Buralarda bulunan taş aletler Orta Asya'nın Paleolitik endüstrileriyle aynı teknolojik seviyede olan neceftaş kültürüne işaret eder. Eski taş endüstrisi ileri gelişimini Neolitik Dönemde, taştan, değişik aletler ve silâhlar, ahşap eşyalar ve ev gereçleri yapımı ilkel insan için sıradan iş haline gelmişti. Ele alınan bölge o çağda arkeolojik eserlerle yeterince doymuştur ve çok sayıda yerleşim birimi, kentler ve mezarlık alanlardan oluşmaktadır. Üzerinde çalışılan Neolitik merkezlerde yapılan incelemeler onların temelleri üzerinde yeni yerel kültürel merkezlerin yükseldiğini gösterir. Bronz Çağı'nda yerlilerin ileri ekonomik ve kültürel gelişimi bunu destekler.

Eğer Neolitik'ten Bronz Çağı'na kadarki bu bölgenin sakini boylar, özel bir ayırtılandırma olmaksızın belirttiğimiz şartlı tipolojik toplumlar (A, B, C, D) açısından göz önüne alınırsa, bunlar dil bakımından Hint-Avrupa dil topluluğuna, etnik olarak yine Hint-Avrupa'ya, antropolojik bakımdan ise Ön-Avrupalı ırka mensupturlar. Genelde kendi tarihî varlıklarıyla bu toplumlar Batı Moğolistan'dan, Batı Avrupa'ya kadar eş zamanlı olarak yaşayan diğer topluluklardan hemen hemen hiçbir şekilde ayırdedilemezler; başka bir deyişle, eski zamanlarda bu geniş alanda bir antropolojik kuşak tarafından temsil edilen ortak bir kültürel-tarihî tabaka vardı.

Bununla birlikte Bronz Çağı Avrupa ve Asya'nın pek çok bölgesi için, sonunda belli kültürel oluşumların ortaya çıkışına ve çok sayıda eski etnik topluluğun şekillenmesine başlangıç noktası teşkil eden en büyük bölgesel kültürel-tarihî merkezlerin kurulması ve gelişmesi açısından bir dönüm noktası oldu. Öyleyse, bazı araştırmacılarca benimsendiği üzere, Avrasya bozkırları ölçeğinde bilhassa günümüz Orta Asya ve Kazakistan'ı Ari kabilelerinin ilk anayurdu olan ortak alana giriyordu ve eski Zerdüş dininin temelleri de bu geniş bölgede şekillenmişti.

Kazakistan'daki Bronz Çağı (M.Ö. XVII.-9. yy.) ile ilgili arkeolojik araştırmaların ana sonuçları, Geç Neolitik kültürünün derinliklerindeki batı kısımları hariç, Andronov etnokültürel topluluğunun olgunlaştığını gösterdi. Bu, yöre sakinlerinin iktisadî-kültürel, etnik yapı ve soylarının gelişiminin temelini attı. O zamanda eski Batı Kazakistan'da, Aktubinsk bölgesindeki İlek Nehri'nin batısında Srub kültürü eşzamanlı bir gelişme gösterdi. Bu iki kültür ara-

sında köklü farklılıklar yerine benzer öğelerin bulunması daha olasıdır.

Bronz Çağı kabilelerinin temel uğraşı çapa tarımı, avcılık ve balıkçılıkla birleşmiş hayvancılıktı. Maden teknolojisini, bronz ve bakırdan ev eşyaları üretimini iyi biliyorlardı. Ev eşyaları, özellikle toprak kaplar çeşitli geometrik şekillerle karmaşık olarak süsleniyordu. Bronz Çağı'nda Kazakistan'da yaşayan kabilelerin etnik-kültürel yapı içinde ulaştıkları ve elde ettikleri sonuçlar bir bütün olarak ele alındığında, onların daha sonraki göçebe yaşam biçimlerine ve bununla bağlantılı olarak çok sayıda etnografik geleneklere anlamlı bir temel teşkil eden bölgesel özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Aynı şey çoğunlukla ortaboy kafatası, düşük fakat geniş ve yatay profilli yüz, çıkıntı yapmış burun kemiği ve derin göz çukurları olan Bronz Çağı'ndaki yörenin sakinlerinin fizikî görünümü için de söylenebilir. Bu ve diğer eski morfolojik unsurların genetik istikrarından dolayı, bunlar günümüze ulaşmışlar ve Kazakların fizikî görünümünde korunmuşlardır. Daha da ileri giderek, Kazaklara özgü bu Europoid özelliklerin Bronz Çağı Kazakistan'ının sakinlerinin Europoid özellikleriyle mutlak ilişkili olduğu söylenebilir. Maalesef Bronz Çağı'ndan önceki dönemin insanlarına ait kalıntıların bulguları henüz parçalı haldedir. Bununla birlikte, Bronz Çağı'ndaki Europoid substratın bu bölgede daha önce yaşamış olan popülasyonun gen kaynaklarında oluşan dönüşümün esasında güçlü antropolojik tabaka ile aynı antropolojik tabakaya sahip olduğunu ileri sürmek için çok sayıda gerekçemiz bulunmaktadır. Öyleyse, göz önüne alınan bölge için eski nüfusunun Europoid görünümü başlangıçtan itibaren tamamen yerli bir olguydu ve bu ırkın önemli fenotipik özellikleri nesilden nesile aktarıldı. Böylece, Andronov etnokültürel görünümü, Hint-Avrupa dili ve Europoid özellikleri olan Bronz Çağı'nın eski kabilelerinin gerçekte Kazak halkının şeklinin fizikî taşıyıcıları olduğu söylenebilir.

Erken Demir Çağı (M.Ö. 8-4. yy.)'nda yerli kabilelerin etnik yapılarının gelişmesi daha zor ve daha yoğun olmuştur. Bu aşamada Kazakistan'ın Bronz Çağı ve Erken Demir Çağı sakinlerinin kültürel-tarihî toplulukları arasında bir ardılık, bu alanın usta araştırmacıları arasında bir şüphe bırakmamıştır. Arkeolojik araştırmalar temelinde, M. Ö. ilk binyılın yerli kabilelerinin kütle halinde göçebe, hayvancılıkla uğraşan bir yaşam şekline geçtiklerini

fark etmek zor değildir. Bazı ırmak ve göl kıyılarında sulama tarımı ortaya çıktı. Demir işleme sanayii yeni bir teknolojik seviyede ustalaşiyor ve değerli madenlerden eşya üretimi gelişiminin zirvesini yakalıyordu.

Bu dönemde eski Kazak toprağı Avrasya bozkırlarına has 'göçebe üçlüsü'nün dağılım merkezi, yani klasik nesnelere olan silâh, alt teçhizatı ve hayvan şekilli eşya süslemesinin evrensel kullanım yeri haline geldi. Avrasya topraklarındaki kabilelerin en klasik ve mütemessil anıtları olarak, Huanhoa'dan Tuna'ya kadar zengin göçebe dünyasının etnokültürel ölçütleri haline gelen, buradaki kabilelerin seçkin temsilcilerinin fosilleşmiş halde gömüldüğü Arjan (Tuva), Pazırık (Altay), Issık (Güneydoğu Kazakistan), 'Kalın mezar' (Ukrayna) ve diğer mezar-tepecikleri (kurgan) ortaya çıkar.

İrki bakımdan o zamanlar eski Kazakistan'ın yerli sakinlerinin ana kütlesi önceki gibi, kimi kaynaklarda Saka (eski İran dilinde) ve diğerlerinde İskit (eski Yunan dilinde) olarak geçen Hint-Avrupa kavimlerine ait idi. Sakaların çağdaşları ve etnokültürel yakınları söz konusu bölgenin batı kısmında yaşayan Sarmatlarıdır. Fakat şu ana kadar, ilk adımlar o yönde atılmasına rağmen, eski Kazakistan ve Orta Asya sakinleri arasındaki Turanlı kavimlerinin yeri ve önemi yeterince çalışılmamıştır.

Bilimsel olarak Kazakların ekonomik-kültürel geleneklerinin, etnik dil etkileşimlerinin ve genetik birikimlerinin, Kazak kabileleri de dahil olmak üzere bölgedeki yerel kabilelerin etnik yönden ve ırk bakımından geçmişten itibaren uzun vadeli gelişmelerinin genel bir mirası olduğunu söyleyebiliriz. Aynı zamanda Erken Demir Çağı'ndan kafatası dizilerinin ayrıntılı antropolojik incelemesi ile şüphesiz doğu kökenli (Orta Asya) halklarca getirilen temel özelliklerin etkisi altında gelişen eğilimin gözlenebileceğini söylemek mümkün değildir. O zamana ait eski paleantropolojik veriler üzerindeki çalışmalardan anlıyoruz ki, özel hesaplamalarında gösterildiği gibi, Mongoloid unsurların özgün oranı Kazakistan'ın eski halkının dış görünüşünde hemen hemen belirsizlik ölçüsüne girdiği hükmüne varmak mümkündür. Sakalar döneminde bölgede yaşayan kabilelerin fiziksel görünümünün yaklaşık olarak 1/5'i ilk kez o dönemde bölgede tespit edilen 'doğu' bileşimine aittir. Bu gerçeklere dayanarak M.Ö. binli yılların ortalarının doğulu popülasyonunun bölgeye girişlerinin ve Kazakistan'ın eskiden beri bu böl-

gede ikamet eden sakinleri ile karışmaya başlamalarının dönemi olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemden itibaren, anılan bölgede, “doğulu” ırk bileşiminin öğeleri ortaçağ dönemine doğru yaklaştıkça giderek artıyordu. Bu nedenle yerli kabilelerin Saka ve Usun şeklinde iki alt bölüme ayrılması durumun niteliğinden kaynaklanmaktadır ve sadece kabilelerin etnopolitik gelişim süreçlerindeki ayrı evreleri tanımlamaktadır.

Fakat gelişimin en son aşamasında Güneydoğu Kazakistan'daki Saka kabileleri daha çok 'Usun' kavim adıyla biliniyordu. Araştırmacıların tahminlerine göre Usun kabile birliğinin son aşaması olarak düşünülmektedir. Bu nedenle yerli kabilelerin Saka ve Usun şeklinde iki alt bölüme ayrılması durumun niteliğinden kaynaklanmaktadır ve sadece kabilelerin etnopolitik gelişim süreçlerindeki ayrı evreleri tanımlamaktadır.

M.Ö. ilk binyılın sonlarında, Büyük Bozkır kavimleri tarihine Hun Devleti olarak giren göçebe Orta Asya kabilelerinin kavmi-siyasî birliği Saka-Usun birliğinin yerini aldı. Gerçekte bu, Saka-Usun modeli toplumun eski iktisadî-kültürel ve iktisadî-toplumsal evrimine tamamen son veren ilk Orta Asya imparatorluğu idi. Ünlü bilginin fikrine göre “Hunların zaferi demirin bronz üzerine kat'i zaferi idi.”

Hunlar tarafından getirilen en önemli toplumsal ve teknik yenilikler devrimci bir nitelik taşıyordu. Neticede yerli kabilelerin tarihî-kültürel gelişimini büyük ölçüde etkiledi. Fakat Kazakistan'ın eski kabilelerine bu etkinin gerçek boyutları arkeolojik araştırmalarda hâlâ yeterince aydınlatılmamıştır. Yine de, doğulu unsurların yerli halkın dış görünümüne karışımı önceki döneme kıyasla hayli arttığı için, Hunların yerli nüfusun gen haznesine tam katkıları gözle görülecek ölçüdedir. Hunların bu bölgeyi işgal etmeleriyle birlikte Asyalı unsurların toplam yerel nüfus üzerindeki payları, kitlenin morfolojik özellikleri bakımından ¼'e yükselmiştir. Bilim adamlarının görüşlerine göre, Hunlar ön-Türkçe lehçesinin temellerini bölgedeki kabilelere tam olarak yayamamışlar, ancak yine de bu dili bölge halkına tanıtacak zamanları olmuştur.

Böylece M.Ö. ilk bin yılının hemen başında, Kazakistan ve Orta Asya da dahil olmak üzere Avrasya'nın büyük bir bölümü için etnik açıdan ve ırklar bakımından içsel ve dışsal yeni yabancı etmenlerle etkileşim belirginleşmiştir. Söz konusu etkileşim eski

kültürel ve tarihsel sürece büyük bir dönüşüm getirmiş ve bölgede yaşayan kabilelerin ön-Türk etnik ve kültürel yapı ve dil toplu-
mundan tam anlamıyla Türk sosyo-kültürel yaşam tarzına geçme-
leri sağlanmıştır. Böylece de, Kazak halkının gelecekteki kültürel
ve antropolojik temeli oluşturulmuştur.

Türk döneminde Kazakistan'ın geniş arazisi tarihî gelişimi ve
coğrafi konumu sayesinde binlerce yıl boyunca Doğu ve Batı ara-
sında köprü olmuş ve bu bölgenin yerli halkının kaderi asırlar boyu
Avrasya'nın göç yollarının merkezinde yaşamak olmuştur. Konuya
genel bakmak gerekirse, eski Kazakistan'ın yüzyıllar boyu böyle bir
tabii-tarihî durumu çoğunlukla iktisadî-kültürel gelişme şeklinde
barışçıl ve yapıcı idi ve bazı araştırmacıların sunmaya çalıştıklarının
tersine nadiren kasvetli ve yıkıcıydı. Sonuç olarak bölgeye yeni
gelen nüfus, bölge nüfusu içinde özümsemiş ve bölgede iskân
edilemeyen etnik gruplar başka bölgelere sürülmüşlerdir. O za-
mandan beri Büyük Bozkır bölgesinin geniş toprakları Türkistan,
yani Türklerin ülkesi olmuştur.

Çok sayıda Türk boyu arasında Kimekler ve Kıpçaklar
etnopolitik yönden en önemli rolü oynadılar. Srostkin kültürüne
ait bazı arkeolojik kalıntılar kısmen Kimek ve Kıpçaklarla ilgilidir.

Türk zamanının yerli nüfusunun gen haznesi, bazı göçler ve
nüfus yapısının kaynaşmasıyla şüphesiz tekrar tekrar doğu kökenli
göçebe kabilelerin gen ilavesine maruz kaldı. Kazakistan'ın pale-
antropolojik verilerine göre, alınmış Mongolid genlerin yerel halk-
ların genlerine karışma ölçüsü değişkendi ve tabiatıyla farklı bölge-
lerin yerli halkının dış görünümünde farklı etkiler yaptı. Bu yüz-
den, Türk zamanındaki yerel etnik şekillenme de ana kitle fizikî
görünüm de Europoid kalmayı sürdürdü; yani Kazakistan toplumu
eski kabilelerinin antropolojik özelliklerini korudular. Bizim araş-
tırmalarımız o zamanın yerel sakinlerinin fizikî görünümünde
her iki öncü ırkın bileşenlerinin ortak oranının, Mongolid unsurlar-
ının göreceli nispetinin yerli nüfusun ortak gen haznesinin üçte
birini oluşturduğu bir seviyede olduğunu gösterdi. Aynı zamanda
Türk dönemi Kazakistan'ının yerel toplulukları arasında birçok
yerde gözlenen karışım oranı ortak gen haznesinin yarısına ulaştı.
Bazı kafatası dizilerinde, bilhassa ülkenin kuzey kısmındaki
Pretobol'de bulunan VIII.-X. yy.'lara ait olduğu bilinen kafatasla-

rında Mongolid unsurlar ortak antropolojik özellikleri kitlesinin üçte ikilik kısmını oluştuyordu.

Bütün bunlar Kazakistan'ın ortaçağdaki Türk etnik-kültürel özellikleri, Türk dili ve dünya görünüşü ve Europoid-Monoloid özellikleri olan halkının günümüz Kazaklarının fiziksel görünümüne yakın bir görünüme gimesini sağladı. Kazak halkının ortak etnik temelini ve kültürel hususiyetlerinin bu dünyanın derinliklerinden olgunlaşarak geldiği haklı sebeplerle göz önüne alınabilir.

Bölgedeki bu kültürel-tarihî nitelikler ve süreçler öylesine köklüydü ki, XIII. yy. başındaki Moğol istilâsı ve Kazakistan topraklarında iki Moğol ulusunun (Cuci ve Çağatay) oluşması bunu yavaşlattı; ama durduramadı veya son veremedi. Bundan dolayı Moğol devletinin enkazı altında Kazak kabile birliklerinin yeni ve daha yüksek nitelikli bir düzeyde etnik öz bilinçle çıkmaları tesadüfî değildir. Bunun bariz delili Kazak hanlıklarının kurulması ve o döneme ait yazılı kaynaklarda onların topraklarının Kazakistan tabiriyle adlandırılmasıdır. Bunun yanı sıra, Kazak popülasyonunun ortak etnik yapısının ölçeği içerisinde bir takım alt etnik gruplar üç kısım halinde ortaya çıktı; önde gelen kıdemliler, orta seviyedekiler, daha geride kalan kıdemsizler. Bu ayırmada kıstas Türk kökenli olmak ve Türk birliğine yakın akraba olmak idi.

Etnik açıdan, Moğol kabilelerinin, Kazakistan topraklarını istilâlarıyla bağlı olan antropolojik etkileri oldukça ilginçtir. Bu açıdan yapılacak en önemli benzetme günümüzün Kazakistan kafatasları ile Türk egemenliği ve Moğollar zamanındaki kafataslarının analog serilerin benzetilmesi olacaktır. Bir taraftan bu dönemler arasında birbirini izleyen kafatası yapıları bulunabilirken diğer taraftan Moğollar döneminin etnik yapı içine giren ve giderek güçlenen "doğu kökenli" etnik genleri ortaya çıkacaktır. Moğol egemenliği altındaki dönemde "doğuya ait/doğu kökenli" genlerin bileşeni Türklerin egemen olduğu dönemdeki kadar, bir başka deyişle %20 oranında artmıştır. Bu verilere dayanarak Moğol istila ve genişlemesinin büyük ölçüde bu bölgeye doğudan yapılan güçlerle desteklenmediği veya yörede ikamet eden yerel halkın büyük ölçüde bölge dışına sürülmediği sonuçlarına varmak mümkündür. Bu istilânın antropolojik olarak en önemli işlevi bu bölgenin eskiden beri yerleşik olan sakinleri arasındaki karışım, melezleşme sürecini güçlendirmesidir. Aynı zamanda Moğollar zamanında bu büyük

olarak nitelendirilemeyecek olan gen girişinin bütün Kazakistan ölçeğinde yeterli ölçüde etkin olduğu ve yerel halkın genetik/etnik dış görünümündeki "doğu kökenli unsurların "batılı" unsurlar üzerinde egemenlik kurduğunu ve bu tarihi ilişkiler döneminde "doğu kökenli" genlerin etnik kitle üzerinde 2/3 oranında baskın unsur olarak oluştuğunu kaydetmemiz gereklidir. Kazakistan popülasyonunun antropolojik bileşimi üzerinde etkin olan "doğu kökenli" bu başlıca bileşenlerin oranı ortaçağların son dönemlerinden itibaren günümüze kadar nispi olarak sabit kalmıştır.

Böylece Kazakistan bölgesindeki kafataslarını tarihsel kafatası bilimine göre ilk çağlardan ortaçağa kadar incelediğimizde günümüz Kazaklarının genetik/etnik görünüm özelliklerinin XIV. yy-XV. yy. arasında şekillendiğini ve bu şekillenmede birbiri ardına gelen iki büyük ırk arasındaki, Europoid ve Mongoloid yerli halklar arasında süren ve karmaşık etkileşim esnasında oluştuğunu söyleyebiliriz. Bütün bu karşılıklı etkileşimler, Kazak halkının evrensel monolit morfo (ön biçim)-fizyolojik karışımını meydana getirmiştir.

Sadece kafatası dizilerinde değil, günümüz Kazaklarının boy, genişlik, diş sistemi, ayak ve parmakların deri yapısı, kan grubu unsurları ve diğer fizyolojik özellikleri üzerindeki kapsamlı araştırmalar bugünün Turanoid ırkını ortaya çıkaran Kazakistan halkının ilk ve orta çağlardaki çoklu karışımın olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Bu ırk çerçevesinde Kazaklar, Kazakistanlı denilen kendi yerel türlerini oluşturmuşlardır ve Avrasya'daki değişik ırk türleri arasında açıkça belirgin bir antropolojik konuma sahiptirler. Çağdaş antropolojik, somatolojik, kranyolojik (kafatası bilimi), odontolojik (diş bilimi), dermatolojik, serolojik ve diğer biyokimyasal etnik görünüm alanlarındaki bilimsel göstergelerle Kazakların orta seviyede Mongoloid-Europoid özelliklere sahip bulunduğu ve bu özelliklerin Bronz Çağı'nda bölgede ikamet eden yerli ata nesillere kadar uzandığı, diğer taraftan da ortaçağda Türk kültürel tarihinin izlerini taşıdığı ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Sonuç olarak, Kazakistan popülasyonunun geçmiş dönem ve çağımıza ait antropolojik ve nüfus yapısının genetik araştırılması Kazak halkının etnik, kültürel, toplumunun oluşumuna ilişkin birkaç bilim dalında yapılan çalışmaların başlıca sonuçları ile kesin ve tam olarak çakişmaktadır.

Neticede, günümüzde Kazak halkının etnokültürel, antropolojik ve dil konumlarının üçüncü binyılın eşiğini aşacağı ve insanlık medeniyetinin ortak sistemi içinde büyük değişkenli kültürel temaslar çerçevesinde, yeni bir tarihî gelişmenin önünde belireceği ümidi ifade edilebilir.